

De Das op het goede spoor?

Meles meles

Jan Leerink

1. Inleiding

In vergelijking met de andere dassengebieden in Nederland scoort Friesland als 'Dassenprovincie' niet eens zo slecht. In Gaasterland is een vitale levensvatbare populatie sinds de jaren zestig aanwezig (herintroductie-actie van het Instituut voor Toegepast Biologisch Onderzoek in de vrije Natuur) en op de hoger gelegen zandruggen van de beekdalen van Linde, Tjonger en Koningsdiep is in ruime mate een geschikte dassenbiotoop voorhanden.

De grootste handicap voor de Das in Friesland is het gegeven, dat elk jaar weer dieren het slachtoffer worden van het verkeer of door verdrinking om het leven komen. Van tijd tot tijd worden wel zwerfende exemplaren in Zuidoost-Friesland gesignaleerd. Ondanks dat deze dieren de oude burchtlokaties kunnen terugvinden en zich er ook tijdelijk vestigen leidt dit niet tot herkolonisatie. De confrontatie met deze gegevens en de veronderstelling dat het de Das in Friesland beter zou kunnen gaan waren de aanleiding tot het oprichten van de 'Werkgroep Dassen Friesland' in 1988.

Dit artikel heeft als doel de werkgroep en het rapport te introduceren aan de lezers van 'Huid en Haar' en een samenvatting te geven van de door de werkgroep voorgestelde verbeteringsmaatregelen.

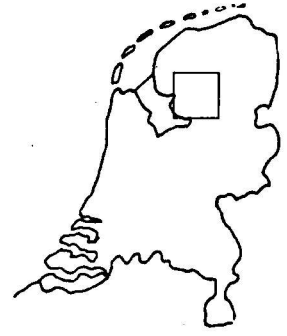
2. Introductie werkgroep

Zoals in de inleiding aangegeven waren met name de volgende zaken aanleiding om te komen tot de oprichting van de 'Werkgroep Dassen Friesland':

- de jaarlijkse confrontatie met verkeers- en verdrinkings-slachtoffers,

- het uitblijven van herkolonisatie in de voor Dassen bij uitstek geschikte biotopen.

Dit gegeven had de bijzondere aandacht van medewerkers van de afdeling Landelijke Gebieden (sectie Natuur en Landschap) van de provincie Friesland en het Consulentenschap Natuur, Milieu en Faunabeheer van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

De Das op het goede spoor?
Foto: H. Vink.

Uitgangspunt van de initiatiefnemers was dat in een rapportage aangegeven diende te worden hoe de ecologische infrastructuur voor de Das en daarmee tegelijkertijd voor andere zoogdiersoorten, verbeterd kon worden. Daartoe wilden zij zich niet beperken tot het huidige leefgebied van de Das in Gaasterland, maar

tevens aangeven hoe verbindingen tot stand zouden kunnen komen met de geïsoleerde (eiland)populaties in overig Noord-Nederland.

Vanwege het feit dat bij de uitvoering van de aanbevelingen de medewerking van plaatselijke overheden en beheerders onmisbaar zou zijn, werd het van wezenlijk belang geacht

vanaf het begin vertegenwoordigers van deze instanties te betrekken in de werkgroep. Gezien de positieve respons werd in het voorjaar van 1988 de werkgroep opgericht, met als leden vertegenwoordigers van de Rijks-, Provinciale en Gemeentelijke overheid, Staatsbosbeheer en It Fryske Gea.

Door alle deelnemende instanties werden in ruime mate middelen beschikbaar gesteld voor het vele werk dat gedaan moest worden.

Voor de gegevensverzameling en specifieke bijdragen werden subgroepjes gevormd, waardoor ieder op zijn eigen vakgebied specifiek zijn inbreng kon hebben. Het concept-rapport werd voorgelegd aan collega's uit eigen diensten en aan instanties die betrokken zijn bij het wel en wee van de Das. Van deze commentaren (onder andere Das en Boom, KNJV, eigen diensten) werd dankbaar gebruik gemaakt bij het vervaardigen van de uiteindelijke versie van het rapport.

3. Introductie rapport

3.1 Algemeen

Het rapport 'De Das veilig op stap', met als ondertitel 'een plan ter verbetering van de ecologische infrastructuur' bevat de volgende hoofdstukken:

1. de biologie van de Das, een hoofdstuk waar globaal het leven van de Das beschreven wordt, hoe het dier zich gedraagt, waaruit zijn voedsel bestaat, enz.
2. de verspreiding van de Das: een hoofdstuk waarin geïllustreerd wordt waar de Das in het verleden voorkwam en nu nog voorkomt in Noord-Nederland en specifiek in Friesland met daarbij enige curieuze aantekeningen van de vogelkundige Gerrit Bosch.
3. bedreigingen, een overzicht van met name de laatste twintig jaar.
4. voorgestelde oplossingen, een opsomming van knelpun-

ten en aanbevelingen om deze op te heffen, in algemene zin en toegespitst op specifieke situaties. Tevens een beknopt idee over herintroductiemogelijkheden.

5. tot slot een actieplan, waarin per project wordt vermeld waar welke voorzieningen getroffen dienen te worden. Het overzicht geeft tevens aan, wie eigenaar en beheerder zijn en hoe de verantwoordelijkheid ten aanzien van de uitvoering is.

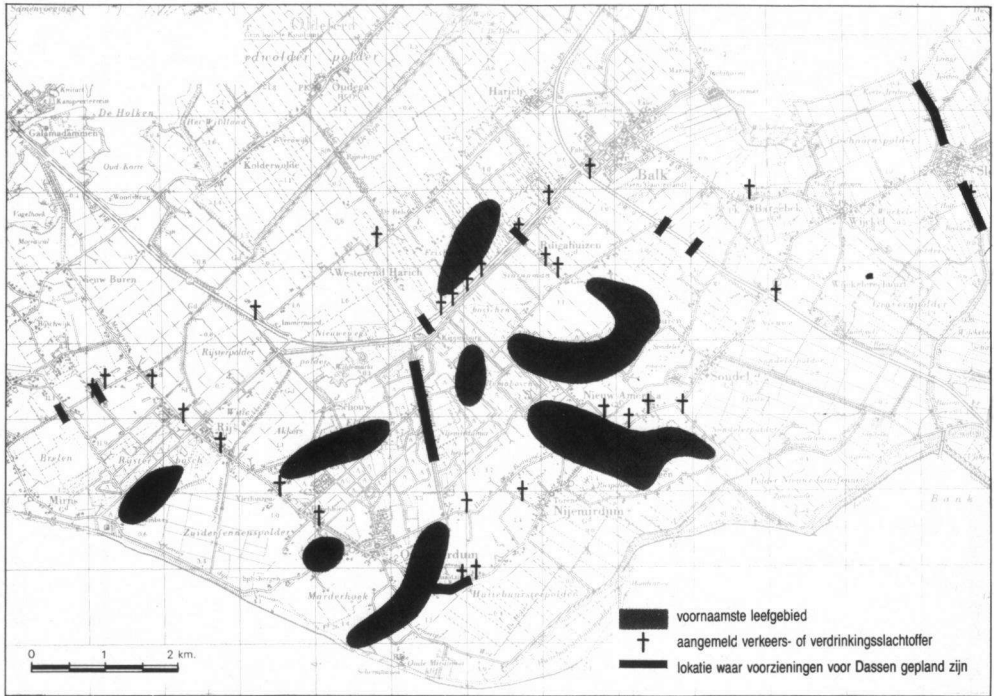
3.2 Globale samenvatting

Het Drents plateau strekt zich uit over een grotere oppervlakte dan de naam aangeeft.

Uitlopers hiervan worden gevonden in een belangrijk deel van Zuidoost-Friesland met als uiterste begrenzing de zandruggen ten westen van Heerenveen. In meer zuidwestelijke richting hiervan bevinden zich zandruggen in de omgeving van Sint Nicolaasga en Gaasterland. Dit totale gebied, met de daarin gelegen beekdalen van onder andere Linde, Tjonger en Koningsdiep, dat vroeger niet werd doorsneden door infrastructuur van de mens (snelwegen

Na 1900 is het landschap in een snel tempo versnipperd ten gevolge van vele vormen van ingrijpen door de mens.

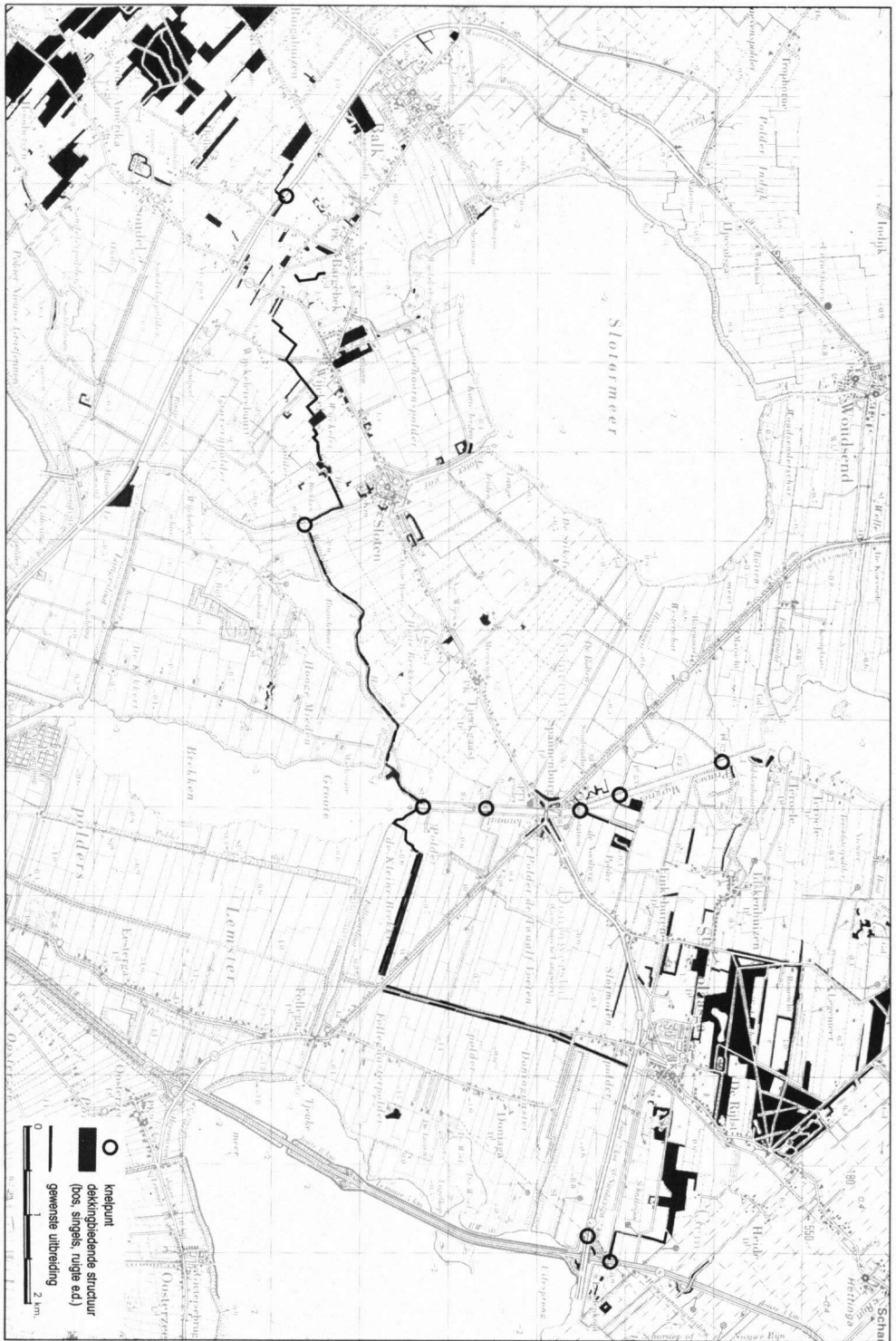
Figuur 2.
Voornaamste leefgebieden van de
Das in Gaasterland 1989.
Main areas of badgers in Gaaster-
land 1989.
 + = road victims
 - = planned supplies at
 dangerous crossing places.

en brede kanalen) bood een zeer geschikte biotoop voor diverse soorten terrestisch gebonden zoogdieren. Een kenmerkende soort daarvan is de Das.
 Zoals de Otter wordt beschouwd als indicator van meer aquatische milieu's kan van de Das gezegd worden dat dit dier de ambassadeur is van die zich niet definitief vestigen.

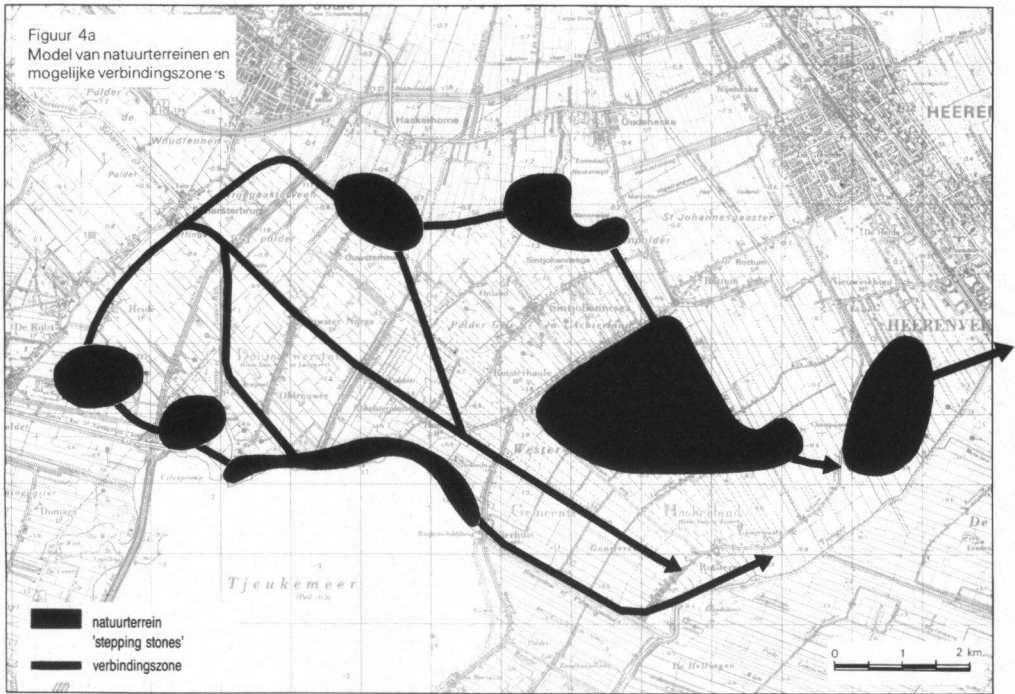
Om een duidelijk beeld te verkrijgen omtrent de knelpunten in Gaasterland is gebruik gemaakt van de inventarisatiegegevens over verkeers- en levensgemeenschappen die karakteristiek zijn voor beekda-

Anno 1990 bevindt zich voor wat betreft de provincie Friesland alleen in Gaasterland een vitale dasenpopulatie.
 Foto: Das & Boom.

Figuur 3
De ecologische infrastructuur tus-
sen Balk en Scharsterbrug.
 Ecological infrastructure in south-
 west Friesland.

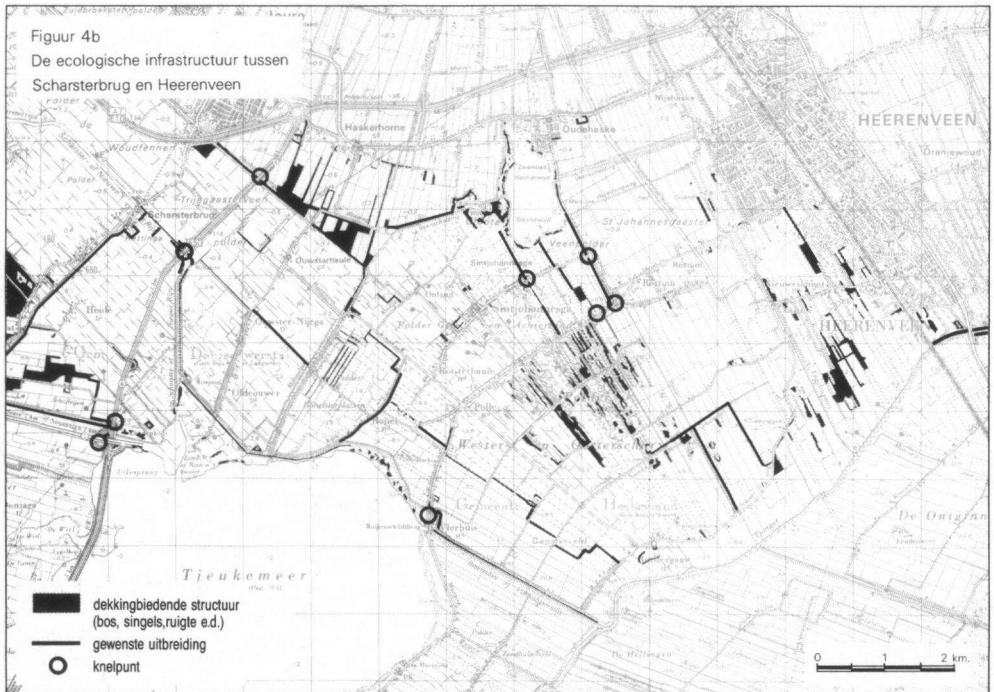
len met naastgelegen hogere zandruggen.

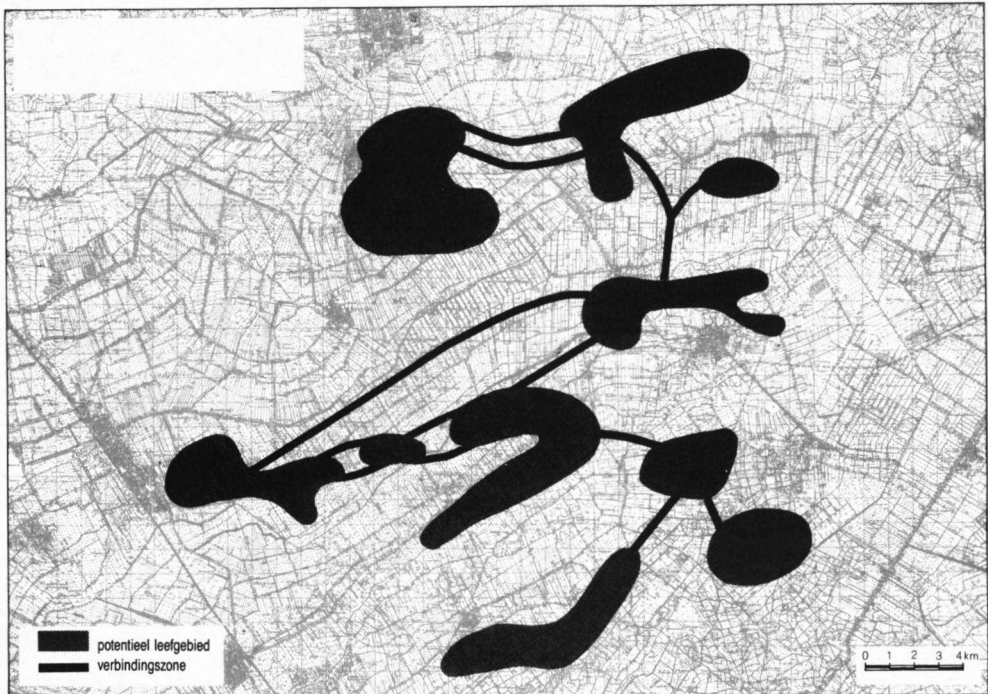
Na 1900 is dit landschap in een zeer snel tempo vernip-

perd door vele vormen van menselijk ingrijpen.

Dit leidde ertoe, dat naast andere vormen van verstoring zoals jacht, stroperij en inten-

Figuren 4a en 4b
Model van natuurterreinen en mogelijke verbindingzonen.
Possibilities for nature-reserves and connecting-areas.

Figuur 5
Potentiële leefgebieden en verbinding zones in Zuidoost-Friesland.
 Possible reserves for badgers and connecting-areas.

sivering van de landbouw, de leefomgeving van vele diersoorten werd verstoord en bedreigd.

Anno 1990 bevindt zich wat betreft Friesland, alleen in Gaasterland nog een vitale dassenpopulatie. In het overige deel van de provincie komen slechts van tijd tot tijd zwervende exemplaren voor, verdrinkingslachtoffers tussen 1970 en 1988.

Voorts is door middel van veldbezoeken aangegeven wat de meest 'logische' verbindingstructuren vanuit Gaasterland, via de omgeving van Sint Nicolaasga, naar Zuidoost-Friesland zijn tot en met de verbindingen richting Drenthe. Deze bevindingen en analyses zijn geschetst in de figuren 3,4 en 5.

De aanbevelingen ten aanzien van de knelpunten zijn:

- de aanleg van dassentunnels

- het optimaliseren van bestaande onderdoorgangen bij bruggen en duikers
- de aanleg van fauna-uittredeplaatsen in kanalen
- de uitbreiding en aanleg van landschapselementen
- last but not least: de bescherming van burcht- en leefomgeving.

De uitvoering en financiering zullen gerealiseerd moeten worden met behulp van:

- Rijksmiddelen: - ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij; Natuurbeleidplan, Jachtfonds, Integraal Structuurplan Noorden des lands (ISP), ministerie van Verkeer en Waterstaat: Rijkswegenfonds
- Provincie: - voorzieningen wegen en kanalen
- Gemeenten en Waterschappen - voorzieningen wegen en kanalen, Algemene Politieverordeningen.

4. Afsluiting

In deze korte introductie is het niet mogelijk het totale plan uit en te na te belichten. Voor

Aanvullende informatie:

ISP= Integraal Structuurplan (Dit plan is een landelijk fonds, waaruit regionale subsidies kunnen worden toegekend. Voor het noorden van Nederland heet het dan ook deftig: Integraal Structuurplan Noorden des lands. Uit deze pot kunnen subsidies toegekend worden voor onder andere werkgelegenheid landschapsbeheer.

geïnteresseerden is het rapport op aanvraag verkrijgbaar bij de contactpersonen.

Summary

In the Netherlands there is still a small population of badgers (*Meles meles*) left. An important part of this population is living in the province of Friesland. The main threat for this population is that a lot of badgers are killed every year by traffic.

That means, that there are less possibilities for the population to expand into areas where suitable environment conditions are still available. The plan gives recommendations how to reduce the amount of

'bottlenecks' migrating badgers meet in the south of Friesland.

Met dank aan Eatse Wesselius, Anske Smit en Jan Meijer voor de opbouwende kritiek.

■ Jan Leerink, Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer, Consulentenschap Friesland, postbus 2003, 8901 JA Leeuwarden, 058 - 955 229.

Samenstelling Werkgroep Dassen Friesland

Contactpersonen:

Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer, Consulentenschap Friesland, postbus 2003, 8901 JA Leeuwarden: J. Leerink 058 - 955 229.

Provincie Friesland, afdeling Landelijk Gebied (sectie Natuur & Landschap), postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden: N. Schotsman 058 - 925 267
E. Wesselius 058 - 925 265

Leden:

Directie Bos- en Landschapsbouw, De Wymerts 7, 8701 WT Bolsward:
M. Wesselius 05157 - 5335

Gemeente Gaasterlân-Sleat, postbus 30, 8560 AA Balk:
J. Visser 05140 - 3841

Gemeente Skarsterlân, postbus 101, AC Joure:
P. Klompmaker 05138 - 12 841

It Fryske Gea, postbus 3, 9244 ZN Olterterp:
U. Hosper 05126 - 1448
C. Ras 05148 - 1677

Provincie Friesland, Hoofdgroep Waterstaat & Milieu, postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden:
K. Strikwerda 058 - 925 318

Rijkswaterstaat, postbus 2301, 8901 JH Leeuwarden:
J. Hylkema 058 - 929 436

Staatsbosbeheer, postbus 403, Sneek:
A. Boersma 05150 - 17 524

LITTERATUUR:

- Bosch, G. (1954):** Het voorkomen van de Das in Friesland. *Vanellus* 7 (9) : 132-135.
- Broekhuizen, S., C.A. van 't Hoff, F. Maaskamp & T. Pauwels (1986):** Het belang van heggen als geleiding voor migrerende Dassen (*Meles meles*). *Lutra* 19 (1) : 54-67.
- Broekhuizen, S. (1986):** De betekenis van kleine landschapselementen voor marterachtigen. In: Opdam, P., T.A.W. van Rossum & T.G. Coenen (red), *Ecologie van kleine landschapselementen*, 45-52. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum.
- Derckx, H. (1985):** Integraal beleid biedt overlevingskansen aan de Das. *Heidemijdschrift* (96) 2 : 46-49.
- Dirkmaat, J. (1988):** De Das in Nederland. Vereniging Das en Boom, Hoogezand.
- Jong, L. de (1984):** Advies Landschapsbouw. Doniawerstal, SBB dienstvak Landschapsbouw Friesland.
- Meijer, J.E. (1987):** Concept-notitie Ecologische infrastructuur en de Das in Friesland. Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer Friesland.
- Neal, E. (1986):** The natural history of Badgers. Croom Helm, London.
- Wijngaarden, A. van & J. van de Peppel (1961):** De Das (*Meles meles* L.) in Nederland. Intern rapport Rivon, Bilthoven.
- Wiertz, J. & J. Vink (1983):** Inventarisatierapport over de Das in Nederland 1960-1980. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum.
- Wiertz, J. & J. Vink (1986):** The present status of the badger (*Meles meles* L. 1758) in the Netherlands. *Lutra* 29 (1) : 21-23.